

Az „öreg Hattyu” fiának halálára

Weingruberék kávéházainak története a tizenötezer forintos tükörtermektől a ligeti Pavillonig

Amikoriban a Rákóczi-utat még szerényen csak Kerepesi-utnak hívták, a Hatvani-kapura torkolló eleje igen fontos környéke volt a fővárosnak. Mindenekelőtt itt állott a Grassalkovich-telek a régi Nemzeti Színház, nemzeti műveltségünk kohója. Ettől eltekintve, azonban nagy vendégforgalmi gócpont is volt ez a környék. Itt állott a régihírű, híres „Zrinyi”-kávéház, amely Szigligeti jóvoltából még a Nemzeti Színház színpadára is felkerült. Aztán itt volt a Nemzeti Színház bérházában a régi „Szikszay”, Pestbudának elismerten legjobb vendéglője, Jókaiék, másfajta írók és egyetemi professzorok tanyája. Azután itt volt a színház tulsó oldalán a „Griff”-szálló, amelyet csak később kereszteltek át Pannoniávról: a mult század halódó dzsentrivilágának ragyogó háttérre. A Griffel szemközt azonban volt egy másik beszálló-ház, Treichtlinger Józsefnek, a sokoldalú pesti polgárnak háza, aki műkereskedő is, zeneműkiadó is volt, de legfőképpen szállodás. Szállodája „Fehér hattyu” néven szerepelt évtizedeken keresztül, míg aztán most vagy hat esztendeje le nem bontották. Külön nevezetessége ennek a háznak, hogy hosszú időközön keresztül lakói közé tartozott a „kockás” báró: Podmaniczky Frigyes, a Közmunkatanácsnak, meg a régi liberális pártnak nagyhírű elnöke.

Az első pesti „nagykávéház”

1880-ban, amikor Pestbudát — a külföldi kiállítások mintájára — kezdte a kiállítási láz elkapni, egy tisztes pesti kávésnak, Weingruber Józsefnek, az az ötlete támadt, hogy vagy a „Hattyu”-nak vagy annak közvetlen szomszédságában, a „Bazárházban”-ban, látványosság-
nak is beillő kávéházat kellene nyitni, amely felvehesse a versenyt a Zrinyivel, a Szikszayval meg a Griffel egyaránt. Kerek 15.000 forintot, egy az akkori időkhez mérten fantasztikus összeget ölt bele ebbe a három tereméből álló kávéházba, amely — mint ezt Kárpáth Lajos emlékezéseiben megírta — főként óriási tükrökkel lett híressé. Az egykoru tudósítások feljegyzték, hogy Weingruber, akit ettől fogva „az öreg Hattyu” néven becéztek egy vendégei, mint kartársai, naponta csak kamatban három forintot, házbérben pedig ugyanennyit fizetett ki. Fel is tették a kérdést: hogyan lehessen egy kávéházból ezt a rettenetes summát megkeresni?

A megnyitás napja külön ünnepet jelentett, mivelhogy a Nemzeti Színház színészgárdájának egyik része, amely nem nagyon kedvelte a füstös „Griffet” és annak gyakran bácskai tempója, vad mulatozásait, tüntetően átvonult az új kávéházba, élükön Starill Ferencel, aki Halmi Ferenc művésznévvel volt a Nemzetinek egyik legnevesebb bonvivánja. Halmi úgy jött át a színházból, hogy át sem öltözött: Csiky Gergely „Proletárjainak” Zártonyi-szerepében lépett be az új kávéházba s ünnepi szónoklattal nyitotta meg. Volt különben Weingruber kávéházának egy másik „álruhás” vendége is: Boros Samu, a kitűnő újságíró, aki egy ízben valamilyen jelmezbárra készült s parasztagyűlésben, borjuszáju ingben, ráncos gatyában köszöntött be a tükros kávéházba. Persze nagy feltűnést keltett a „falusi atyafi”, aki sorra odaüldögélt az asztalokhoz, idegenekhez is s jó vidéki tájszóval belekotnyeleskedett a beszélgetéseikbe. Amikor már botránnyal kitérte fenyegetett, hirtelen nagyot kacagva meglépett a „Hattyuból”.

A viharsarok

Voltak azonban ennek az első „Weingruber”-nek kevésbé barátságos élményei is. Egy időben valóságos viharsarok volt ez a Zrinyi—Szikszay—Griff—Hattyu négyszög, ahol súlyos politikai tüntetések zajlottak le, 1883 augusztusában

folyt le a tiszsaeszlári per, amelynek hőse, Scharf Móric, a per befejezte után az édesapjával együtt a Hattyuban szállt meg. Ezt megtudta a pesti utca népe, hirtelenjében parázs tüntetés gyűrűzött fel a Hattyu előtt: Weingruber tükörablakai és belső tükröi adták meg az árát a nép felzúdulásának. S alig pihente ki Weingruber ezt az „üzemi balesetet”, amikor 1886 augusztusában a hírhedt Janszky-hecc tört ki. A tüntetők újra csak a Kerepesi-ut elején adtak egymásnak találkát s bizony megint csak Weingruber kávéháza fizetett rá a nemzeti hevületre.

Az „öreg Hattyu” meguntta ezeket a tüntetéseket s három év mulatán átvonult a politikailag csendesebb Teréz-köruttra, ahol az „Edison”-kávéházat alapította, amely még ma is a család birtokában van. Ő maga vissza is vonult már az üzlettől s idősebbik fiának, Márkusnak adta át. Márkus azonban nem sokáig vezette, mert működése színhelyét áttette Bécsbe, ahol a nyolcvanas évek leghíresebb művészkávéházát, az „Arkadenkaffee”-t alapította meg; a pesti kávéház vezetését pedig öccsének, az 1863-ban született és most elhunyt Ignácnak adta át.

Weingruber Ignác volt aztán az, aki a millenárius kiállítás után kibérelte a Stefánia-uti Székesfővárosi Pavillont s abban kerti kávéházat nyitott, amely a bécsi Prater-beli Erstes, Zweites és Drittes-Kaffeehaus előnyeit egyesítette magában. A „ligeti Weingruber”-valóságos pesti mítoszra kerekedett ki, hiszen márványszobrai

előtt korzózott az európai kontinens legszebb asszonynepe, itt hajtották gyönyörű paripáikat a pesti színpad csillagai: Küry Klára, Pálmai Ilka. A mánásvilág itt ficánkoltatta minden reggel és délután a legszebb telivér-lovakat, s a Viztoronyig hajtottak a bécsi gumirüddel méltán versenyző eleganciájú pesti kétfogatosok. Külön költészete támadt ennek a ligeti kávéháznak: kabarédalok, költemények vették szárnyukra, karcolatokban találkozott az ember minduntalan a „Weingruber”-nével. A pesti élet egyik kifejező színfoltjává lett.

Weingruber Ignac maga velem a kávéháza hírével: szaktársai között évről-évre emelkedett a tekintélye, ami abban is megnyilvánult, hogy a legnehezebb időben, a világháborúban őrá ruházták a Kávépartestület elnökségét. Szörnyu harcot kellett ekkoriban a pesti kávéház életéért, fennmaradásáért és — jóhíréért megvívnia. A kávéházak nem kaptak nyersanyagot, sem kávé, sem süteményt, a napilapok mind egyhangubbakká váltak, — szóval a kávéház kezdte minden vonzóerejét elveszteni. Ezenfelül pedig valóságos bünbakja lett minden hatóság-
nak. Weingruber Ignác végül már nem bírta idegerővel ezt a harcot, 1915-ben lemondott az elnökségről. De hogy szaktársai mennyire megbecsülték, az bizonyítja, hogy arcképét a testület tanácssterme számára megfestették.

Semper Victor.

Ujra megállapították

a tej, hus és számos más fontos közszükségleti cikk árát

A hivatalos lap csütörtöki száma közli a mezőgazdasági termékek árkódexét

Az Árkormánybiztos már hónapok óta dolgozik az egyes mezőgazdasági termények és termékek árának megállapításán az egész 1941—42. gazdasági évre vonatkozólag. Az erről szóló rendelet, az egész mezőgazdasági termékárkódex a hivatalos lap csütörtöki számának csaknem 14 oldalát foglalja el.

Ezt a hatalmas anyagot, az összes ujjannan megállapított árakat lehetetlen részletesen ismertetni, így tehát csak a legfontosabb, közéletmezés szempontjából legjelentősebb budapesti fogyasztói árakat közöljük. Megjegyezzük, hogy az árkormánybiztos többnyire nem fixen állapította meg a fogyasztói árakat, hanem megszabta egy cikk alapárát, amelyhez a nagy- és kiskereskedői haszonkulcsokat lehet hozzászámítani. Így alakult például a bab, borsó és lencse termelői ára, amihez a gyűjtőkereskedő, a nagykereskedő és a kiskereskedők számíthatnak haszonkulcsot. A mák termelői ára mázsánként 150 pengő. Ehhez a nagykereskedő, ha nagykereskedőnek ad el, további 7 pengőt, ha kiskereskedőnek vagy feldolgozóüzemnek ad el, 18 pengőt számíthat hozzá, viszont a kiskereskedő, mikor a fogyasztónak árulja a mákot, kilónként 40 fillér bruttó haszonkulcsot számíthat.

A vöröshagyma július 20 és szeptember 30 között a legolcsóbb, azután drágul és 1942 márciusában már 4.20—4.50 fillérrel nagyobb a termelői ára, mint most. A 15 pengőben megállapított alapárhoz

legfeljebb 7.30 pengő haszon jön, amelyet részben a nagykereskedő, részben a kiskereskedő számít fel.

A rögzített husarak

Az elősertés-, szalonna, marha-, számarhusok és ezek termékeinek árát szintén rögzítette az árkormánybiztos. A sertéshusnál nincs különösebb változás és így a zsír-szalonna bőrrel Budapesten 2.64, a kenyér- és tokaszalonna 2.60, a zsír 3.30, a hár pedig 3.10. Nagyjából változatlan a rövidkaraj 4.20 filléres ára, valamint a sertéshusból készült egyéb hentesárúk.

Más a helyzet azonban a borjushusnál, ahol ugynevezett élő helyi alapárát állapították meg.

Budapesten a borjunál ez másfél pengő, az élő marhánál pedig 1.42. A lefejtett bőrű borju hátuljárt Budapesten 85 százalékkal magasabb ár számítható a helyi élőborju-alapáránál. A nyomtaték nélküli árusított borjuhusrészeknél a kicsontozott borjucomb legmagasabb fogyasztói ára 180 százalékkal magasabb az élő borju alapáránál. Ezek szerint tehát

a borjuszelet új ára legfeljebb 4.20 pengő kilónként Budapesten.

Ugyanígy állapította meg az árkormánybiztos a marhahús árát is az alapárhoz viszonyítva.

A rendeletnek eddig ismertetett árai már ma életbe léptek.

Az új tejárak

Nem ez a helyzet viszont a tejnél és tejtermékeknél, amelyek július 18-án lépnek hatályba, tehát holnapról, péntektől kezdve. A pasztörözött, vagy gümőkórmentesnek nyilvánított tehenészetből származó kannatej fogyasztóira Budapesten 42, a környéken 40 fillér, palackozva viszont 50, illetve 48 fillér. A közönséges teljes tej 38, palackozva 44 fillérbe kerül. A yoghurt fogyasztói ára kétdecis palackokban 24 fillér, a tejjel litere 1.80 pengő, papírpohárban két decinként 40 fillér. A turó legmagasabb fogyasztói ára minőség szerint 1—1.20. A vajra vonatkozólag a nagybani ár Budapesten és a vajuzem helyén a legolcsóbb. A fogyasztó részére az egész ország területén 5.90 fillérért árulják a pasztörözött teavajat adagolva, ha tömbről mérik, 5.80, a főzővajé 5.20, a piaci írósvaj pedig 4.90. A juhturó legmagasabb fogyasztói ára tíz dekánként 32 fillér,

Hónalj-izzadásgal ellen
50 és 90 filléres dobozokban

celofánba vagy bélbe adagolva 33 fillér.

Részletesen megállapítja az árkormánybiztos a különböző tejekből készült sajtok árát is.

A ggapju ármegállapítása után a mére vonatkozólag a legmagasabb termelői árát 2.50 pengőben szabja meg, amelyhez a nagykereskedő kilónként 40 fillér, a kiskereskedő 50 fillér hasznot számíthat. A félkilós üvegekben adagolt méz után kilónként 8 fillér, negyedkilós üvegekben adagoltaknál pedig kilónként 16 fillér ártöbblet számítható, viszont az üvegbetétért annak beszerzési áránál legfeljebb 20 százalékkal magasabb összeg számítható.

Az örülttől mindenki vásárol

Az ügynök sovány, szikár fiatalember volt. Egyáltalán nem keltette a kihevített benyomását, mint az efajta házaló-ügynökök. Inkább valami jölény és öntudat árát mozdulataiból és tette bizossá hangját, modorát, amikor az árúját kínálta eladásra. Cipőszűtő, rövidáru, borotvapengét, szappant és miegyebet. Egész egzisztenciáját, jövőjét áruraktárát — egy táskában cipelle magával.

Eppen az egyik házba ment be. Követtem, kíváncsi voltam akad-e vevője, beszélni szerettem volna vele, hogyan mennek az üzletek a mai háborus világban.

Nem tévovázott az ajtó előtt, mint az amatőrök, a kocáügynökök szoktak, hanem határozottan és keményen csempetett. Kissé távolabb álltam és egy másik ajtót nézegettem. Szerettem volna hallani, látni, hogyan dolgozik egy ilyen házalóügynök.

A csempetésre kinyílt az ajtó egy „mitel szik”-kel.

— Tessék parancsolni jó erős cipőszűtő, szappant, gumit, ceruzát...

— Nem kérek semmit — mondja kurtán az asszony.

Az ügynök azonban nem jön zavarba és szenttelenül, mintha nem is hallotta volna az elutasítást...

— Nagyságos asszonyom ne küldjön el, csak valami apróságot tessék venni. Tíz évig voltam a tébolydában, tegnap szabadultam...

Az asszony ijedten csapná be az ajtót, de nem lehet. Az ügynök már odajétszkelte magát az ajtó és az ajtófélfá közé. Közömbösen tartja az asszony felé árúját, aki rémült iszonyattal bámul rá és remegő hangon mondja:

— Hát akkor, jó ember, adjon két pár cipőszűtő és egy szappant.

A vásár után gyorsan és megkönnyebbülten csapja be az ajtót. Az ügynök pedig megy a másik lakás felé. És azontul a tizedik, a husadik felé. Egyetlenegyét sem hagy ki és nem akad egy sem, ahol ne vennének tőle valamit. Egy örültet nem lehet csak úgy froclizni. — gondolja magában mindenki és inkább vásárol.

A pszichológus ügynök pedig két-három ház után békésen beült a sarki vendéglőbe és egy krigli sör társaságában jóízűen megtízorázott. Egyáltalán nem úgy festett, mint aki borzasztóan el van keseredve amiatt, hogy tíz évet töltött a tébolydában. Talán még mint látoogató sem tette be oda sohasem a

Hugó Viktor világhírű regénye filmen.

Főszereplő: Harry Baur

NYOMORULTAK

I-II. rész. Mindkét rész egy előadásban

Mától csak

PÁTRIA